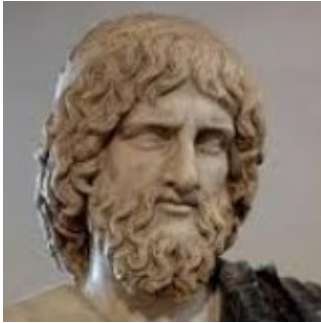

De onderwereld ten onder

Jaren 80

De upgradering van het Nederlandse muziektheater begon in de jaren zestig. En die uitbarsting van vooruitstrevendheid vond niet plaats in de Amsterdamse Stadsschouwburg, maar in het (toen nog niet Koninklijk) Theater Carré. In Carré konden componisten en regisseurs zich onttrekken aan de akoestische beperkingen van de orkestbak en de rigide zichtlijnen van het traditionele lijsttoneel. Zaken die men artistiek als belemmerend ervoer. Bovendien was (en is) Carré Neerlands enige echte volkstheater, dus een geknipte

locatie voor het participerende kunstenaarschap van die tijd.

Niet de bühne maar de piste van Carré was de magische cirkel waarbinnen de theatrale vernieuwing zich afspeelde. Orkest- en toneelbeeld vloei(d)en er letterlijk in elkaar over en het publiek zit er aan de Amstel zo dicht op het speelveld, dat het welhaast lijfelijk deelneemt aan de voorstelling. Hetgeen een circusachtige sfeer creëert. Het moet gezegd: in geen ander theater is zo'n verwachtingsvolle stemming op te roepen als in het Koninklijk Theater Carré. Aan het Waterlooplein is een indrukwekkend en voortreffelijk geoutilleerd gebouw tot stand gekomen, maar het doet mij al die operajaren in Carré niet vergeten. Ook akoestisch niet.

Een van de meest curieuze producties vond plaats in 1966 en betrof Monteverdi's *Orfeo*. Een opera die vooral bekendheid heeft gekregen door de fenomenale audio/video-vertolking van Nikolaus Harnoncourt en zijn baroksolisten. In Carré werd dit zangspel echter uitgevoerd in een bewerking van en muzikaal geleid door de Italiaanse componist/dirigent Bruno Maderna. Het was nog net voor de 'authentieke uitvoeringspraktijk' haar mars door de instituten was begonnen, anders had de gebeurtenis ongetwijfeld tot de excommunicatie van de Italiaanse maëstro geleid. Maderna's orkestratie toonde namelijk een verademend gebrek aan goede smaak. Om de stenen te doen wenen vermeldde de partituur een volledig bezet (Utrechts) symfonieorkest, alsmede uiterst on-barokke muziekinstrumenten zoals vibrafoons, bellen, piano, klokkenspellen en een verzameling ruis- en ratelwerktuigen. Geen effect had Maderna geschuwd om Monteverdi's muziekdrama op eigentijdse wijze tot klinken te laten komen, en iedereen vond het prachtig.

Maderna had met betrekking tot de theatrale handelingen weinig scénische instructies gegeven, zodat de encenering van de opera in feite tijdens de repetities plaatsvond. De regisseur Raymond Rouleau had daarbij een lumineuze vondst gedaan en besloten deze onmiddellijk uit te proberen. Pluto - God van de onderwereld, gezongen door Bert Bijnen - kwam gedurende zijn onheilspellende aria van onder het toneel aangelopen, stapte al zingend in de kleine orkestbak tussen toneel en piste, en werd vervolgens langzaam omhoog gevijzeld. Het resultaat was verbluffend. Bij elke naderende pas en na iedere rondslag van de takel waarmee de toneelmeester de vloer van de orkestbak deed stijgen, klonk Pluto's angstaanjagende bas een stapje dichterbij. Het was waarachtig alsof iemand zich uit de onderwereld een weg baande naar de piste van Carré. Een huivering doorvoer de zaal. Met open mond ondergingen de musici en technische medewerkers deze duivelse theatrale trucage. Hier, zo besefte men allerwegen, was sprake van een trouvaille. En toen de liftvloer dan eindelijk boven was en de laatste lage noot gezongen, klaterde van alle zijden in Carré applaus op. Bijnen, bijzonder ingenomen met zijn succesrol, wuifde joviaal en maakte vervolgens een uitgelaten sprongetje. En toen hij weer met beide benen op de grond kwam, klonk er een daverende knal en donderde hij met lift en al de onderwereld weer in.

Een kreet van afgrijzen golfde door Carré. Terwijl enkele sterke kerels van de decorafdeling de orkestbak insprongen om hulp te bieden, viel de lyrische sopraan gillend flauw tussen de lessenaars van de eerste violisten. Het spook van de opera had weer eens toegeslagen en de paniek was compleet.

Maar zie, nadat enige bange minuten later Bert Bijnen met bibberende benen weer bovengronds was geholpen, bleek hij ongedeerd. Toen riep Maderna vanaf zijn dirigeerplatform: "Mein Gott, Bert, du bist doch ja nicht kaput?"

Even bleef het stil, toen schreeuwde Bijnen met overslaande stem terug: "God Bert? God Bert? Godver@!#!\$ zal je bedoelen!"

